

APARUT IN 54/2013

CRONICA FUNDATIILOR

DE LA HOMO FRAUDENS LA HOMO PRAEDATOR

Partea II-a

Dr. Restian Adrian

Dacă în prima parte a cărții sale, Mircea Malița se ocupă de homo fraudens, adică de omul care pus în situații foarte dificile, caută să supraviețuiască cu ajutorul vicleniei, a perfidiei, a înșelătoriei, a falsului, a minciunii și a trădării, dar care apelează de multe ori în exces la inteligența perfidă, în partea a doua a cărții sale, Mircea Malița se ocupă de homo praedator, adică de omul care folosește viclenia, perfidia, falsul, înșelătoria și trădarea în scop ofensiv, pentru a-și satisface lăcomia, tendința de îmbogățire și de dominare cu orice preț a lui homo moralis (Malița, M., *Homo fraudens*, Editura Rao, 2012).

Dacă în prima parte a cărții, am căutat să îl privim cu oarecare îngăduință pe homo fraudens, care caută să supraviețuiască cu ajutorul unor strategii viclene, dar care și-a extins aceste strategii și în situațiile mai puțin dificile, în partea a doua a cărții lui Mircea Malița, nu mai putem manifesta nici un fel de îngăduință față de homo praedator, care folosește gândirea vicleană încalcând toate normele morale și de multe ori și pe cele legale, pentru a se îmbogăți și a câștiga, cu orice preț, puterea politică, socială și economică.

Din păcate jocul acesta dintre moral și imoral, dintre legal și ilegal, dintre bine și rău, dintre altruism și egoism, dintre blândețe și agresivitate, este înscris în structura biologică a ființei umane. De aceea, după cum arată părintele Arsenie Boca, dominarea instinctelor noastre egoiste reprezintă o performanță foarte greu de realizat (Arsenie, Boca., *Lupta duhovnicească cu lumea, cu trupul și cu diavolul*, Editura Agaton, 2009).

Deși creierul omului este cel mai perfecționat organ, el este format, după cum arată David J. Linden, din niște piese vechi (Linden, D.J., *Mintea ca întâmplare*, Editura Herald, 2012). După cum arată Paul McLean, creierul omului este format din trei creiere suprapuse și anume dintr-un creier instinctiv, egoist și agresiv, moștenit de la reptile, peste care natura a pus un creier afectiv, moștenit de la mamiferele primitive, peste care, mult mai târziu, natura a pus neocortexul, rațional, logic și inteligent, caracteristic speciei umane (McLean, P.D., *The triune brain in evolution*, Plenum Press, New York, 1990). Iar după cum arată Marvin Minsky creierului omului este format din mai multe creiere amestecate, care iau fiecare deciziile lor, egoiste sau altruiste (Minsky, M., *Society of mind*, Simon and Schuster, New York, 1986).

Dar aceste creiere nu s-au armonizat perfect. De aceea între Sinele care generează instinctele, nevoile și dorințele noastre primitive și Eul care ar trebui să le compatibilizeze, cu cu normele morale și legale ale societății în care trăim, apar după cum arată psihanalistii, anumite conflicte interne (Horney K., *Conflictele noastre interioare*, Univers Enciclopedic Gold, 2010).

În funcție de rezultatul conflictelor dintre formațiunile mai vechi, dominate de instinctele și dorințele noastre și formațiunile mai noi ale creierului, dominate de normele morale și raționale, rezultă în cele din urmă raportul dintre moral și imoral, dintre bine și rău, dintre egoism și altruism, dintre homo moralis și homo praedator. Din păcate această luptă internă este de multe ori inegală deoarece formațiunile mai vechi ale creierului, care susțin cu multă putere instinctele și dorințele noastre primitive, lucrează mai rapid și se maturizează mai

repede, decât formațiunile mai noi ale creirului, care lucrează cu valorile etice și morale și se maturizează mult mai târziu.

În aceste conflicte interne își au originea atât homo moralis, cât și homo fraudens și homo predator. La homo moralis valorile morale înving valorile instinctive și imorale, în timp ce la homo fraudens și la homo praedator, valorile instinctive, egoiste și imorale înving valorile morale și legale. De aceea homo fraudens apare mai ușor în societățile dictatoriale, care îl pun în condiții mai dificile de viață. Iar homo praedator apare mai ușor în societățile în curs de schimbare, în care au o libertate mai mare de acțiune, așa cum se întâmplă în capitalismul sălbatic în care trăim .

Desigur că omul nu numai homo sapiens, ci și homo fraudens și homo praedator au evoluat. Este suficient să urmărim istoria omenirii pentru a ne îngrozi de războaiele interminabile, de crimele și de torturile care au avut loc. Jorge Luis Borges a scris chiar o istorie universală a infamiei, în care vedem cum trădarea, crima, jaful, răzbunarea, violul și impostura, l-au întovărășit pe om de-a lungul istoriei sale (Borges, J.L., *Historia universal de la infamia*, Alianza, Madrid, 1935). Chiar dacă ele se mai produc și astăzi, totuși între timp a apărut o cartă a drepturilor omului, au apărut niște legi de protecție a civililor, a prizonierilor, și chiar a animalelor.

Dar deși omul a evoluat, el nu a evoluat suficient de mult pentru ca întreaga masă a populației să respecte în mod spontan normele morale, fără de care societatea umană nu poate supraviețui. Trăim într-un fel de arheologie socială în care alături de indivizi foarte evoluți spiritual, conviețuiesc foarte mulți indivizi cu un comportament atavic, agresiv și egoist. De aceea pe lângă normele morale s-au elaborat o serie de norme legale care să pedepsească comportamentele antisociale. Dar și acestea sunt de multe ori încălcate. De aceea am putea spune că omul mai mult s-a rafinat, decât a evoluat. Se pare că el nu a devenit mai bun, ci mai perfid.

Homo praedator de astăzi nu mai este un primitiv agresiv, ci o persoană distinsă, educată și aparent foarte respectabilă. El ocupă de obicei funcții foarte importante în instituțiile statului. Dar sub masca onorabilității sale se ascunde de multe ori o personalitate malefică, a gulerelor albe din politică și din economie.

Când homo fraudens, a scăpat de restricțiile dictării, el s-a transformat rapid în homo praedator, care s-a aliat cu homo politikon. A început politica de defăimare a statului, care a fost considerat cel mai prost administrator. Și astfel homo praedator a jefuit, direct sau indirect, toate bogățiile statului. Așa se explică îmbogățirea rapidă a celor care au fost puși să administreze valorile statului.

Dar în pofida tuturor asigurărilor, date de cei mai mari economiști, laureați ai premiului Nobel pentru economie, care criticau statul și care susțineau privatizarea și economia de piață, la un moment dat a apărut criza mondială. Pentru că orbit de câștig și de putere, homo praedator a sfidat toate regulile jocului.

Când a apărut criza financiară mondială, toți bancherii privați, care au criticat și au prădat statul, au cerut ajutor de la stat. Și statul condus de alți băieți deștepți, a luat bani de la populație, acuzată că mănâncă prea mult și le-a dat băncilor private ajutorul cerut. Slăbind clasa mijlocie, statul a slăbit atât producția, cât și consumul, care reprezintă motorul societății. Dar bancherii au continuat cu aceleași metode și criza s-a adâncit. Statul le-a mai dat un ajutor și încă un ajutor, fără a ține seama că nu numai statul, ci tot sistemul se îndreaptă spre o catastrofă. Pentru că de fapt nici nu există o piață liberă capabilă să se autoregleze, după cum susțineau băieții deștepți din economie. Piața este dominată de tot felul de monopoluri conduse din umbră de homo praedatori, susținuți de oamenii politici, care nici nu s-au gândit să se atingă de băieții deștepți.

Aproape nici unul dintre marii excroci nu a fost pedepsit. Justiția nu funcționează decât pentru micile șmecherii ale lui homo fraudens. Homo praedator, în asociere cu homo politikon, a

încurcat atât de mult legile și procedurile încât este aproape imposibil să le dai de cap. De aceea, în pofida evidențelor, de multe ori, justiția nu i-a putut condamna. Și lucrurile merg înainte ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Statul este în suferință. Dar homo praedator își vede în continuare de treabă.

Dacă analizăm cu atenție evoluția fenomenelor sociale din ultimii ani, constatăm că criza financiară a fost determinată, după cum arată Alexandru Tașnadi, mai mult de decăderea intelectuală, morală și spirituală a omului contemporan, decât de cauze obiective, sau mai bine zis de apariția omului postmodern, pentru că între timp omul modern a devenit omul postmodern.

Omul postmodern a depășit de mult conflictele interne, la care se refereau psihanaliztii de acum 40-50 de ani (Marcuse, H., *Eros et civilisation*, Minuit Paris, 1963), conflicte care îl mai țineau în frâu. Omul postmodern care nu mai este măcinat de conflicte interne, vrea să trăiască nu numai într-o grădină a bunăstării, ci și într-o grădină a desfătării. De aceea omul contemporan nu este numai homo fraudens, ci și homo vulgaris. Moralitatea a fost abandonată, iar presa este plină de tabloide. (Pleșu, A., *România în chiloși*, Adevărul, 14 ian 2013). Atunci când se află în condiții favorabile, la conducerea unei instituții, a unei bănci, sau a unui minister, omul postmodern devine un fel de homo praedator și homo vulgaris, care caută să trăiască din plin, acum și aici, fără nici o reținere și fără nici un conflict intern (Restian, A., *Sănătatea mintală în epoca postmodernă*, Psihiatru.ro, 3, 2009, 30-36).

De aceea cauzele crizei mondiale trebuie căutată nu numai în condițiile economice, ci și în creierul omului postmodern, pentru că nu numai condițiile sociale, ci și omul s-a schimbat foarte mult în ultimii ani. Charles Melman, arată că „Dacă socialismul nu a reușit să producă omul nou, nu același lucru s-ar putea spune despre economia neoliberală” (Melman, Ch., *Omul fără gravitate*, Editura Eikon, 2012). Ea a reușit să ducă la apariția omului nou, a unei noi economii psihice, bazată pe diparitia tuturor restricțiilor, pe libera exprimare a instinctelor, pe contestarea tuturor valorilor și autorităților, pe multiplicarea și colectivizarea plăcerilor și pe lipsa de răspundere. Conflictele interne au dispărut deoarece a apărut o morală nouă, mult mai liberă, sau mai libertină, decât morala bunicilor noștri.

Bancherii care au devalizat băncile nu erau niște oameni săraci, care se chinuiau să supraviețuiască, adică niște homo fraudens, ci niște oameni noi, niște homo praedatori, care doreau, cu orice preț, să trăiască într-o grădină a bunăstării și a desfătării. Dar oameni noi găsim nu numai în finanțe, ci și în justiție, în educație, în administrație, în politică, în medicină și peste tot, pentru că toți oamenii au un creier care se adaptează foarte rapid condițiilor în care trăiește. Și dacă nu există o educație, și un control corespunzător, atunci poate ieși la iveală acea față ascunsă a ființei umane, de care vorbește C. Jung și din homo sapiens el ajunge homo praedator și din homo moralis ajunge homo vulgaris.

Desigur că pe lângă homo fraudens, homo praedator și homo vulgaris, există o mulțime de oameni morali. Ei nu au rămas homo moralis numai pentru că nu au fost puși în condiții favorabile pentru a jefui, ci și pentru că formațiunile superioare ale creierului lor, unde se află Eul, care lucrează cu valori etice și morale, sunt mult mai evolute și reușesc să temepereze impulsurile primitive ale Sinelui și să le compatibilizeze cu normele morale și legale, fără de care societatea umană nu poate supraviețui. Din păcate de multe ori legalitatea ține pasul cu moravurile. De aceea de multe ori trebuie să revenim la moralitate.

Noi toți suntem subiectivi și influențabili, noi toți avem instinctele, nevoile, plăcerile, dorințele, temerile, anxietățile, limitele și conflictele noastre interne. Prin capul nostru trec în permanență o mulțime de gânduri păcătoase. Dar pentru ca aceste gânduri păcătoase să nu se transforme în realitate, pentru a nu deveni homo praedator, este nevoie de o luptă internă cu aceste gânduri, cu lăcomia pântecelui, cu iubirea de arginți și cu slava deșartă, care se află la baza multora dintre acțiunile noastre imorale și ilegale, după cum spunea Sfântul Evraghie Ponticul (Evagrie Ponticul, *Lupta cu gândurile*, Editura Deisis, 2006).

Pe de altă parte, este nevoie de o întărire a controlului social, de respectarea celor zece porunci, de o mai mare fermitate în aplicarea legilor, de cultivarea modelelor pozitive, de o educație mai bună și de cultivarea valorilor morale și spirituale. Dacă nu există o frică de lege, să existe cel puțin o frică de Dumnezeu.

Unii cercetători își pun speranțele în aplicarea cu mai mare fermitate a legilor, alții în dezvoltarea spiritualității umane (Lipton, B., Bhaerman, S., *Spontaneius evolution*, Hay Hause, 2009). Iar Andre Malraux spunea că secolul XXI, ori va fi religios, ori nu va fi deloc. Oricum, nici homo fraudens, cu șmecheriile lui, nici homo praedator, cu excrocheriile lui, nici homo vulgaris cu nu păcatele lui, nu au viitor, pentru că societatea umană nu poate supraviețui fără respectarea normelor morale și legale, care reglementează relațiile dintre oameni.

Deși cauzele răului au rădăcini foarte profunde, deși foarte mulți dintre noi se vor întreba ce rost mai are moarala și rațiunea dacă ele sunt de multe ori depășite, eu cred totuși că rațiunea va învinge și omul va deveni în cele din urmă cu adevărat homo sapiens sapiens.